

Voordracht 4 mei – Herdenking Hoorn ‘Menselijkheid’

Herdenken is een moment van stilstaan en bewustwording.

We staan hier stil, nadat we de laatste voetstappen hebben gelopen van Johan Versfelt, Gerardus Jonker, Jacob Jansen, Hendrikus Immig en Johan Janssen.

Op 4 januari 1945 liepen deze vijf mannen gedwongen door de straten van Hoorn. En hier op het Kerkplein, waar wij staan, werden zij door de bezetter doodgeschoten. Als vergelding voor een daad waar zij op geen enkele manier bij betrokken waren. Zinloos en ijskoud, ze waren willekeurig uitgekozen.

Wie waren zij?

Waar dachten ze aan op die laatste momenten?

Wie lieten ze achter?

Wie op zoek gaat naar feiten over de oorlog, komt uit bij harde cijfers. Statistieken. Daarmee worden slachtoffers, en daders, bijna inwisselbaar. Maar achter die statistieken, achter de cijfers, zitten echte mensen, van vlees en bloed. Mensen met dromen, en hoop.

We staan hier samen op het plein. We zijn net als de rest van Nederland twee minuten stil geweest. Aan wie moest u denken?

Ieder jaar, op 4 mei, denk ik aan de verhalen van mijn oom. Oom Albert. Hij groeide op in Heiloo, in een gezin met dertien kinderen. Na de inval van de Duitsers, kwamen de bezetters bij hen langs. Hun huis werd ingenomen, en van de ene op de andere dag waren zij dakloos en konden ze ook niet meer bij hun persoonlijke spullen. Het enige wat Albert had, was de kleding die hij droeg.

Het hele gezin werd verdeeld en regelmatig verplaatst in het gebied tussen IJmuiden en Heiloo, op zoek naar een veilig onderkomen. Want vind maar eens een plek waar dertien kinderen terecht kunnen. Los van elkaar werden er plekken gevonden, tijdelijk natuurlijk, dus een jeugd zonder een vaste plek, zonder zijn gezin, en door de oorlog ook lange periodes zonder school.

Als klein kind was ik vooral onder de indruk van zijn stoere verhalen. Hij vertelde hoe hij met zijn kleine broertjes de duinen in ging en de soldaten ging bespieden. Wat een lef!

Nu ik volwassen ben, merk ik dat ik steeds vaker denk aan de keuzes die zijn moeder noodgedwongen moest maken. Om de beslissing te nemen alles achter te laten en te gaan lopen, in hoop op een betere toekomst. Hoe zij haar man verloor in de oorlog, hoe één van de kinderen overleed en hoe het niet lukte om de rest van het gezin bij elkaar te houden.

Hoe hield ze dat vol?

Waar haalde zij troost uit?

Hield zij hoop op betere tijden?

Ik ben opgegroeid in een vrij Nederland. Ik ken geen andere situatie dan een veilig onderkomen zonder onderdrukking. De oorlog is een wezenlijk deel van onze geschiedenis, maar ik ken de oorlog alleen van verhalen. Zijn verhalen gingen ook over het engste van de oorlog: de ontmenselijking. Eerst het denken in “wij” en “zij”, en daarna het denken in “mensen” en “monsters”.

De angst om je uit te spreken. We hebben het vaak over de helden of de schurken van de oorlog, maar verreweg de meeste mensen zaten daar ergens tussenin: stil, afwachtend, bang, zwijgend. Overtuigd dat het zo'n vaart niet zou lopen, tot het toch gebeurde.

Wat zou jij doen, kijk je weg?

Durf je op te staan als het misgaat?

Durf je op te staan voordat het misgaat?

Met mijn oom sprak ik ook over hoop houden, in tijden van oorlog:

Toen er voor ons geen uitweg leek te zijn, geen vrijheid, geen veiligheid...

bleken er toch mensen te zijn die het juiste wilden doen.

Mensen die je in bescherming nemen.

Mensen die je weer een kans geven.

Mensen die naar je omkijken.

Mensen die zien dat je meer bent dan een kind op de vlucht.”

Mijn oom leek lang onsterfelijk, maar bleek toch echt menselijk te zijn en is op 91-jarige leeftijd overleden. Nu hij er niet meer is, word ik ermee geconfronteerd dat wij straks niet meer kunnen putten uit de directe herinneringen aan de oorlog. Alles wat we hebben, zijn hun getuigenissen.

Is dat voldoende?

Is het genoeg om twee minuten stil te zijn?

Hoe blijven we ons bewust van de mensen achter de verhalen?

Hoe leg je aan nieuwe generaties uit hoeveel vrede waard is?

Ik las de woorden van Splinter Chabot:

“Vrijheid is zuurstof. Zolang het er is, merk je het niet. Pas als het er niet meer is, weet je wat je mist.”

Laten we er samen voor zorgen dat we niet naar zuurstof hoeven te snakken.

Door niet te zwijgen als we angst voelen,

Door het oprechte gesprek aan te gaan,

Door op te staan, als haat de overhand neemt,

Door elkaar als mensen te blijven zien,

En door hoop te halen uit het feit dat wij elkaar niet loslaten.

Marion van der Bijl